

היבטים לשוניים בפרשת קרח פג

דקדוקי קריאה בפרשת קרח בהפטרה ובראשון של חקת

טז ג **כִּי כָל-הָעֵדָה**: טעם מהפך בתיבה **כִּי** בלבד, הכ"ף במילה **כָּל** רפויה כדין בגדכפ"ת אחרי מילה המסתיימת בהברה פתוחה וטעם מחבר. יש לשים לב במקומות אחרים¹

טז ג **תִּתְנֶשְׂאוּ**: ש"ן שמאלית בשווא נע, אחרת זה משנה את המשמעות. לא תִתְנַסּוּ!

טז ה **וְאֵל-כָּל-עֵדְתוֹ**: העמדה קלה באל"ף

טז ז **וּתְנֶנּוּ בְהֵן | אֵשׁ** ו**תְנֶנּוּ** במונח ולא במקף

טז ט **הַמַּעֲט**: המ"ם רפויה ללא דגש ובשווא נח, כן הדבר גם בהמשך. וכן הוסבר לעיל יג יח

טז יא **תִּלְוֶנוּ**: דגש חזק בלמ"ד, מלשון תלונוה ולא לינה, שאז אין דגש והת"ו קמוצה

טז יד עליית שני

טז טו **אֶחָד אֶת-אֶחָד**: יש לשים לב להבדלי הניקוד

טז כו **בְּכָל-חַטָּאתָם**: הטי"ת בחולם

טז טז **אֶתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֵר**: יש להאיץ מעט את קריאת תיבת **וְאַהֲרֹן** להסמיכה לקודמתה, שלא יישמע 'אתָּה וְהֵם - וְאַהֲרֹן מִחֵר'

טז כ עליית שלישי

טז כא **הַבְּדִלוּ**: הטעמה משנית בב"ת. **פָּרַגְעוּ**: הכ"ף בשווא נע

טז כב **הָאֵשׁ**: הה"א בקמץ והיא ה"א הידיעה לפי רב הפרשנים

טז כד **הָעֵלֹו**: העמדה קלה בה"א בדומה גם בהמשך כז **וַיַּעֲלוּ**

טז כז **וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם**: כך מוטעם ברב הספרים²

טז לד **נָסוּ**: במלעיל

טז לה **וְתֹאכַל**: מלעיל

יז ב **וַיִּרְם**: וא"ו החיבור בשווא נע ובמלרע, כן הדבר, דהיינו שווא בוא"ו, גם בפסוק הבא **וְעָשׂוּ 'וַיְהִי'**

יז ה **וּכְעֵדְתוֹ**: הטעמה משנית בכ"ף

יז ט עליית רביעי

יז טו **נַעֲצָרָה**: העמדה קלה בנו"ן למנוע הבלעת הע"ן החטופה

יז טז עליית חמישי

יז כב **וַיִּנָּח**: היר"ד בפתח, דגש חזק בנו"ן ובמלרע

יז כג **וַיֵּצֵא פָּרַח**: טעם נסוג אחור ליר"ד. **וַיֵּצֵא צִיץ**: יש להיזהר בהפרדת התיבות, תיבות **וַיֵּצֵא, וַיֵּצֵא** במלעיל והצד"י בצירי

¹ בקטע "בית יעקב" הנאמר ע"י עדות המזרח והמערב לפני שיר של יום אומרים פסוק ממיכה ד ה: **כִּי כָל-הָעַמִּים** ושם כָּל בכ"ף דגושה, ויש טועים בזה, גם סידורים.

² לפי תורה קדומה, על סמך כל התיגאון, הטפחא בתיבת 'ונשיהם'

יז כה עליית ששי

יז כח כָּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל-מִשְׁכַּן הָ' יָמוֹת : אֶל-מִשְׁכַּן הָ' כַּד הַפִּיּוּק, גַּם לְפִי הַהֲטַעְמָה, אֲבַל צָרִיךְ לְהַקְפִּיד כָּאֵן יוֹתֵר כַּדִּי שְׁלֵא יִשְׁמַע ח'ו מַחֲרָף, כ"כ בְּמִנְחַת שִׁי

יח ב וַיִּשְׁרְתוּדָ: הוּא"ו בְּחִירָק מֵלֵא, אֵינן לְקֵרוֹא כֵּאִילוֹ יֵשׁ שֵׁם שׁוֹוֹא בִּירו"ד³

יח ד וְזָר לֹא-יִקְרַב אֲלֵיכֶם: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת וְזָר

יח ח לְמִשְׁחָה: הַמ"ם בְּקִמְץ קֶטוֹן, כַּךְ גַּם בְּהַמְשַׁךְ הַפִּסּוּק לְחֶק-עוֹלָם, קִמְץ קֶטוֹן בְּחִי"ת

יח ט זֶה-יְהִיֶּה לְךָ: תִּיבַת זֶה- מוֹקֶפֶת וְכַךְ הִיא הַהֲטַעְמָה הַנִּכּוֹנָה. אֵינן טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי וְלִכֵּן לֹא שִׁיךְ דַּגֵּשׁ חֲזַק בְּלִמ"ד מִדִּין אֲתִי מֵרַחֵק⁴

יח י יְהִיֶּה-לְךָ: נַחֵץ (הַטַּעְמָה מִשְׁנִית) בִּירו"ד מִפְּנֵי הַגְּעִיָּה שֵׁם, דַּגֵּשׁ חֲזַק בְּלִמ"ד מִדִּין דַּחֵיק

יח יג יֵאָכְלֵנוּ: הַכ"ף בְּשׁוֹוֹא נַע וְלֹא בְּחֲטָף כִּפִּי שְׁמוּפִיעַ בְּחֶלֶק מִן הַדְּפוּסִים

יח טו לְכָל-בְּשָׂר: גְּעִיָּה בְּלִמ"ד הַחֲטוּפָה

יח יז בְּכוֹר-שׁוֹר: גְּעִיָּה בְּבִי"ת הַחֲטוּפָה. כְּשֶׁב: לְהִזְהֵר מִשִּׁיכּוֹל הָאוֹתִיּוֹת

יח כ וְנִחַלְתָּ: הַטַּעְמָה מִשְׁנִית בְּלִמ"ד וְהַתִּי"ו בְּשׁוֹוֹא נַע

יח כֹּא עֲלִיית שְׁבִיעִי

יח כד אֶת-מַעֲשֶׂר: הַעִי"ן בְּשׁוֹוֹא נַח, אֵינן לְקֵרָא כֵּאִילוֹ מְנוֹקֶדֶת בְּפִתַח

יח כו בְּנִחַלְתֶּם: גְּעִיָּה בְּנו"ן

יח כז וְכַמְלֵאָה: גְּעִיָּה בְּכ"ף וְהַמ"ם בְּשׁוֹוֹא נַע

יח כח מַעֲשֶׂרְתֵיכֶם: הַעִי"ן בְּשׁוֹוֹא נַח וְהַשִּׁי"ן בְּשׁוֹוֹא נַע

יח כט אֶת-מִקְדָּשׁוֹ: הַדַּל"ת בְּשׁוֹוֹא נַע, לֹא בְּקִמְץ

יח ל מַפ

טִיר

כְּתִבּוֹאֵת גְּרֹן וְכְתִבּוֹאֵת יִקָּב: תִּיבַת כְּתִבּוֹאֵת בְּמִלְרַע, אֵינן טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי

הַפִּטְרַת קוֹרָה, שְׁמוֹאֵל אֵי יָד - יָב כָּב:

יב ב וְשִׁבְתִּי: שִׁי"ן שְׁמַאֲלִית

יב ג אֶת-שׁוֹר | מִי: פִּסַּק אַחֲרֵי שׁוֹר. וְאַעֲלִים: הוּי"ו אֵינָה בְּקִמְץ כוּי"ו הַהִיפּוּךְ, הַעִי"ן בְּשׁוֹוֹא נַח

יב ה מְצַאֲתָם: הָאֵל"ף כִּלְלֵי אֵינָה נִשְׁמַעַת

יב ט סִיּוֹרָא: הַסִּמ"ךְ הַשְּׁנִיָּה בְּשׁוֹוֹא נַע

יב י וְנַעֲבֹדְךָ: כ"ף סוֹפִית דַּגוּשָׁה

יב יב וְתִאֲמְרוּ לִי: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לַתִּי"ו

³ בְּתַנ"ךְ בְּרוּיָר, גַּם בְּכַתֵּר בַּר-אֵילָן אֵינן צִיּוֹן לְחֲטָף פִּתַח בְּרִי"ש. לִכֵּן גַּם הַנּוֹהֲגִים לְבִטָּא בְּכַוֵּן רִי"ש בְּחֲטָף פִּתַח, אֵינָם צָרִיכִים לְנַהוּג כֵּן כָּאֵן.

⁴ אֵינן הִירו"ד מוֹדַגֶּשֶׁת מִדִּין דַּחֵיק. בְּחֻמוּשִׁים רַגִּילִים יֵשׁ טַעַם מוֹנַח בְּמִילָה זֶה וְלִכֵּן אֵינן מְקוּם לְדַגֵּשׁ. גַּם בְּמַדוּיקִים, בְּהֵם זֶה מוֹקֶפֶת ל-יְהִיֶּה, אֵינן דַּגֵּשׁ דַּחֵיק בִּירו"ד.

יב יד אַם-תִּירְאַן: געיה בת"ו והר"ש בשווא נע, לשון יְרָאָה ולא ראייה

יב יז יִתְּנֶן: הוא"ו שוואית ולא בפתח

ראשון של תקת:

ב וַיִּקְחוּ: וא"ו בשווא נע. אֲלֵיךְ פֶּרָה: הפ"א רפויה

ז שני במנחת שבת

י שלישי במנחת שבת

יכפ"ס: הבי"ת בסגול ולא בצירי, וכן בפסוק י. וְאַחַר יָבֵא אֶל-הַמִּחְנָה: טעם טפחא בתיבת וְאַחַר

יד בְּאֶהָל: הבי"ת בשווא, אך בהמשך הפסוק בְּאֶהָל מיודע, הבי"ת בקמץ

טז בְּחַל-חֶרֶב: געיה בב"ת הראשונה

זרע שמשון. ויקח קרח. וברש"י מה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת. עוד כתב רש"י שקרח נחלק על מצות ציצית ומזוזה, שאמר למשה טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה, אמר להם משה חייבת, התחילו לשחוק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחת של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה, וכן במזוזה שב' פרשיות פטורות את הבית, בית שמלא ספרים בודאי תפטור את עצמה. וצ"ב שהרי בודאי עיקר טענתו של קרח היה על ענין הנשיאות, ומה מקום מצא להוכיח את צדקת דבריו במה שטען בענין הציצית והמזוזה.

ויש לבאר שקרח עיקר טענתו היתה שמשה טועה בסברתו, כי הקב"ה אמר לו למנות נשיא, ובודאי נתכוון אליו שהוא הגדול והחכם, וממילא טען שבודאי גם הקב"ה לא אמר להיפך, ומשה שאינו מבין שזה היתה כוונת הקב"ה – טועה, ואי אפשר לסמוך על דבריו. ולכך מצא קרח להוכיח צדקתו מתוך מה שהשיב לו משה בשני מצוות הללו, שהרי בודאי לא נתכוון קרח לחלוק על הקב"ה כשחלק על מצוות אלו דא"כ היה נחלק על כל המצוות, אלא קרח הוכיח משתי מצוות אלו שלכאורה אינם כשאר מצוות שבאו רק כגזירת מלך שאין להרהר אחר דברי הקב"ה בהם, אלא מצוות אלו אינם מצוות גמורות רק, ניתנו לטובתן של ישראל כדי שיוזכרו את המצוות ושיהיו נשמרים, וכדמציינו רבות בחז"ל במעלת מצוות אלו בשמירה והגנה, ומש"ה טען שבודאי אם תהיה השמירה והזכירה יותר גדולה טפי עדיף, וכוונת התורה שאמרה חוט א' בציצית או ב' פרשיות במזוזה, היינו לומר שלא ימעט מכך, ברם כל המרבה הרי זה משובח, וכיון דמשה אמר שצריך במצוות אלו דוקא חוט א' או דוקא ב' פרשיות במזוזה, הרי זה ברור שלא הבין את כוונת הקב"ה וטועה בסברתו, וממילא כך גם טעה במה שאמר לו הקב"ה למנות נשיא לבני קהת, דהרי כל אחד מבין שהכוונה לגדול שבהם שזה קרח, ואם משה לא הבין כן הרי זה משום שטועה בסברתו, וכמו שטעה בהלכות ציצית ומזוזה, ועל כן אין לסמוך ולהאמין לדבריו.

אכן באמת היה ציווי מהקב"ה שדוקא חוט אחד יפטור, ואף באופן שכל הטלית תכלת, וכן במזוזה בית מלא ספרים אינו פטור ממזוזה, כי כך קבע הקב"ה אף שאין זה מתאים עם סברת האנשים, וממילא אין זה תמיה שיתמנה אליצפן לנשיא אף בזמן שקרח היה ראוי לכך, היות והכל ע"פ הדיבור ואנו אין לנו להרהר על מידותיו של הקב"ה.

הרב בצלאל אריאל נר"ו. לאוהבי התורה ולומדיה שלום רב.
שני חידושים קצרים בעקבות החלוקה היהודית לסדרים:

א. עדות קדומה על מטרת החלוקה לסדרים
בפסוק הראשון של סדרת השבוע מביא רש"י את טענת קרח בנוגע לציצית בטלית
שכולה תכלת. במדרשים שהגיעו אלינו טוען קרח גם על דין מזוזה בבית מלא
ספרים.

שורה בפיוטו של רבי ינאי מחדשת פעמיים:
חכם לב הנשיבם בית מלא ספרים // חיב במזוזה נשינון סדרים.
מסורתו של רבי ינאי היא נשבת מלא ספרים הוא תשובתו של משה, ולא שאלה
שניה של קורח כבמדרש רבי תנחומא והירושלמי.
החידוש השני הוא שרבי ינאי מתייחס למנהג לימוד התורה על פי הסדרים, ומדבר
על נשינון סדרים שהוא קיום מצוות: **ושננתם לבנייך ודברתם בם.** זהו מקור נדיר המתייחס
במפורש למטרת חלוקת התנ"ך לסדרים.

ב. היקף חיוב מצוות צדקה.
לראש סדר יז וידבר ה' אל-משה לאמר: ואל-הלויים תדבר ואמרת אליהם פיתקחו מאת בני-
ישראל את-המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן-המעשר:
נקבעו דין מעשר ראשון שניתן ללוי [ראה רש"י דברים יב:כג] ודין תרומת מעשר
שמפריש הלוי ממתנתו לכהן.

מהן לומד רבי ינאי את ההלכה שאפילו עני המתפרנס מהצדקה חייב לתת צדקה:
מצוה מלומדת נוצרה מצוה אחרת מלומדת
עכר מצוה מצוה עומדת / עולם בצדקה מעמדת
פיקדוה למנוסי במסות / צדק ממצוותם צדקה לעשות
קבלם תבואת מעשרות / רום ירמו תרומת מעשרות.⁵

גור-אריה צור נר"ו קרח ניצוץ דור הפלגה וגלגולו של קין
בעניין המקח הרע שלקח לעצמו.
ומובא בסדר הדורות שהמקח רע שבו, בא לו מדור הפלגה, שהיה ניצוץ שלהם,
ולכן תרגם אונקלוס ויקח ואתפלג.
ויש לשאול, הרי דור הפלגה שגם הם כפרו בעיקר לא נאבדו מתוך הקהל, ומואי
שנא מעדת קרח שאבדו מתוך הקהל, ויש לומר כרש"י שם, שדור הפלגה היה
ביניהם שלום אחזה וריעות. אבל ב"פלגה" של קרח מצינו תרתי לגריעותא. גם
פשט יד בעיקר לחלוק על השכינה וגם הטילו מריבה בעם לחלוק על משה
ואהרון. לכן אבדו מתוך הקהל.

ועל דרך הסוד, י"ל ויקח קרח כנגד ויקם קין. ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגו (בראשית ד, ח).
וכמובא בסדר הדורות, קרח גלגול של קין, ומשה רבנו גלגול של הבל. וגם בזה
עינו הטעות. חשב כשם שקין הרגו להבל כן יתגבר הוא על משה. ועינו הטעות,
כי עתה הוא עת התיקון למעשה קין והבל. וכן מובא שם עוד, ופצתה האדמה את
פיה בסוד ארורה האדמה הנזכר בקין, ועוד נאמר במשה אל תפן אל מנחתם בסוד
הנאמר בקין ואל קין ואל מנחתו לא שעה.

ולאור הנ"ל יש להבין את טעותו של קרח
ובשימת לב יש לעיין במה שנאמר בקין לפני שהרגו להבל אחיו: ויאמר קין אל הבל
אחיו ויהי בחינתם בשדה ויקם קין וכו'. ולא פירט הכתוב מה אמר קין אל הבל אחיו.

⁵ א"ה. המלה מעשרות מובאת כאן בשתי צורות הניקוד.

וצריכים אנו לתרגום יונתן בן עוזיאל לידע על מה התוכחו ביניהם. שכן היה זה שיח קשה על אמונה וכפירה.

וכמבואר שם: אומר קין להבל, יש משוא פנים בדין לפני הקב"ה, מדוע קבל את מנחתך ולא את מנחתי. והבל עונה לו: אין משוא פנים בדין, אלא הכל כפי המעשים. ענה קין ואמר להבל: לית דין ולית דין עלם אחרון ולית למיתן אגר טב לצדיקיא ולית למפרעא מן רשיעיא. עני הבל ואמר לקין יש דין ויש דין ויש עולם הבא ויש שכר טוב לצדיקים ויש פורענות לרשעים. ועל עיסק פתגמיא האלין הוו מתנצין על אנפי ברא וועל עסק דברים אלו היו רבים על פני השדה וקם קין על הבל אחוהי וטבע אבנא במצחיה וקטליה. לכאורה לפי תוצאת המעשה, טעה קין לחשוב כי הצדק אתו. הנה אין דין ואין דין ועשה בהבל כרצונו.

והנה כי כן חשב כן גם קרח שהיה גלגולו של קין את אותם הדברים. אלא מי שלא ידע לחשב השגחת ה' בעולמו יאמר כן.

באשר קין יכול היה להבל להורגו, כי הבל נתחייב כליה ומיתה למקום על אשר הציץ בשכינה. כמובא במדרש שמואל על פרקי אבות. (פרק ב, משנה ו) ובהסבר דברי המדרש שמואל שם צריך לומר, שלכן היה לו כח להבל לעמוד מול דברי הכפירה של קין. כי הבל הציץ בשכינה, וראה את כל דרכי ההשגחה. ולכן טען: יש דין ויש דין, אית דין ואית דין ואית עלם אחרון ואית למיתן אגר טב לצדיקיא ואית למפרעא מן רשיעיא.

ובעולם התיקון, משה רבנו לא היה צריך להציץ בשכינה באיסור, אלא התנבא באספקלריא המאירה, ונגלו לו כל רזי תורה. ולכן נשאר משה, הענו מכל אדם, על פני האדמה, וקרח נכנס תחתיו שאולה.

ולפי זה יובן לעומקו של מקרא פירוש הכתוב: קול דמי אחיד צעקים אלי מן האדמה. ומה הם צועקים: יש דין ויש דין ויש עולם הבא ויש מתן שכר לצדיקים, ונפרעים מן הרשעים. וכמובא במסכת בבא בתרא [דף עד]. שהראה לו ההוא טעייא לרבה בר בר חנה את מקום בלועי דקרח, ושמעם צועקים ממעמקי האדמה משה ותורתו אמת והם בדיאים. והיא היא צעקתו של הבל אית דין ואית דין וכו'.

דפי פרשת השבוע בר-אילן קורח פב

המרגלים החדשים

עו"ד אריאל פריש בוגר ומוסמך במשפטים מטעם הפקולטה למשפטים של אוניברסיטת בר-אילן. עיקרה של הפרשה עוסק בניסיון המרד של קורח ועדתו אשר קראו תיגר על מנהיגותם וסמכותם של משה ואהרן. אחת השאלות הקשות העולות מעיון בפרשה זו נוגעת לעיקרון המידתיות הדורש הלימה בין המעשה לעונש; מה פשר העונש החמור והחריג שבו נענשה קבוצת המורדים?⁶ הסיבה לפרוץ המרד דווקא כעת, אינה מבוארת במפורש בכתוב. בקרב פרשני התורה הראשונים קיימת מחלוקת באשר למועד התרחשות המרד, ויש לה השלכות גם על נסיבות התרחשותו.⁷ לפי ראב"ע, הסובר כי 'אין מוקדם ומאוחר בתורה', מרד קורח ועדתו התרחש אחרי מפקד בני ישראל המתואר בתחילת ספר במדבר, וקודם חטא המרגלים. לפי זה, עילת המרד הייתה החלפת הבכורות בלוויים (פירושו על במ' טז:א). לעומת זאת, הרמב"ן (שם) חולק על שיטת ראב"ע וסובר, שכל התורה כתובה כסדר התרחשות האירועים, למעט מקרים חריגים. לדעתו, מרד קורח נכתב במקומו הכרונולוגי, ועילת המרד נעוצה בעונש שנגזר על העם בעקבות חטא המרגלים. קרי, קיים קשר סיבתי בין חטא המרגלים לחטא קורח ועדתו: משנגזר על הדור כולו למות במדבר, שררה בקרב

⁶ התורה עצמה מתארת כי עונש זה הינו בריאה חדשה של ה' (במ' טז:ב). גם חז"ל עמדו על ייחודיות העניין באומרם כי 'פי הארץ' נברא מקדמת דנא, בערב שבת בין השמשות (אבות ה, ו). לדיון בשאלה אם מדובר בבריאה חדשה או ברעידת אדמה "טבעית", ראו: פירוש ראב"ע על במ' טז:ל, הסובר כי מדובר ברעידת אדמה. מנגד, רוב המפרשים סבורים כי מדובר בבריאה חדשה (למשל: רש"י, רמב"ן, רבינו בחיי, המלבי"ם, ועוד).

⁷ פרשתנו ניצבת בין פרשת שלח, המתארת אירועים מהשנה השנייה ליציאת מצרים, לבין פרשת חקת, המתארת ברובה אירועים משנת הארבעים להליכת ישראל במדבר.

העם רוח נכאים שהיוותה קרקע פורייה עבור קורח ועדתו להנפת נס המרד נגד מנהיגותם של משה ואהרן. כך או כך, עצם העובדה שהתורה סמכה פרשייה זו לפרשת שלח, שבמרכזה ניצב חטא המרגלים, מצביעה על קיומה של זיקה ברורה בין הדברים.⁸

במבט ראשון נדמה כי עדת קורח הינה קבוצה מגובשת בעלת עמדה אחידה. עם זאת, מעיון בפסוקים עולה, כי למעשה מדובר בקבוצות מורדים שונות (ולמעשה, שתי קבוצות עיקריות), שבפי כל אחת מהן טענות שונות אשר חברו באופן מלאכותי במטרה ליצור מחנה אופוזיציוני למשה ואהרן. מחד גיסא ניצבת קבוצה של מאתיים וחמישים אנשים, שהתלוננו על זכייתו של אהרן בכהונה. ומאידך גיסא ניצבים דתן ואבירם המערערים על עצם מנהיגותו של משה, ומבקשים לשלול אותה לחלוטין. מכל מקום, דומה כי הקבוצה הדומיננטית שליבתה את המרד, ולפיכך היחס אליה חמור לאין ערוך, היא זו של דתן ואבירם, ובה נתמקד.⁹

בחנית דבריהם של דתן ואבירם מעלה כי קיימת זיקה הדוקה בין טענותיהם ובין טענות המרגלים.

בפרשת המרגלים (במ' יג:כז-לא) נאמר:

וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בְּאָזְנוֹ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדִבֵּשׁ הוּא זֶה פְּרִיָּהּ. אָפֶס כִּי עָזוּ הָעָם הַיֵּשֶׁב בְּאָרֶץ וְהָעָרִים בְּעָרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם יַלְדֵי הָעֵנָק רָאִינוּ שָׁם... וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוּכָל לַעֲלוֹת.

בדברי דתן ואבירם (במ' יז:יב-יד) נאמר:

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלָאֲבִירִים בְּנֵי אֱלִיָּאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה. הֲמַעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבֵּשׁ לְהַמִּיתָנוּ בְּמִדְבָּר כִּי תִשְׁתַּרְרַר עָלֵינוּ וְגַם תִּשְׁתַּרְרַר. אִי לֹא אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבֵּשׁ הֵבִיאָתָנוּ וְתַתֵּן לָנוּ נַחֲלֹת שְׂדֵה וְכָרִים, הֲעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר? לֹא נַעֲלֶה.

דברי דתן ואבירם מהדהדים, אפוא, את טענות המרגלים ומאיסתם בארץ ישראל, ומהווים המשך ישיר לחטא המרגלים. זיקה נוספת בין דתן ואבירם למרגלים היא הלשון הדומה שבה חטאם מתואר. על המרגלים נאמר: "עַד אָנֹכָה וְנִאֲצָנִי הָעָם הַזֶּה" (במ' יד:יא), ועל דתן ואבירם נאמר: "כִּי נִאֲצָנוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת ה'" (במ' יז:ל).

יתרה מזו, אצל דתן ואבירם ישנה עליית מדרגה בחומרת הדברים. בעוד שהמרגלים כינו את ארץ ישראל כארץ "זָבַת חֶלֶב וְדִבֵּשׁ" (במ' יג:כז), אך עם זאת טענו להיעדר יכולת לעלות אליה ולכבשה, הרי שכפיות הטובה של דתן ואבירם חוצה גבולות בכנותם את ארץ מצרים כ"אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבֵּשׁ" (במ' יז:ג). על רקע זה דומה, שהלשון שבה הם נוקטים – "לֹא נַעֲלֶה" (שם:יד) אינה רק תשובה לקריאת משה לעלות אליו, אלא יש בה אף משום המשך לדברי המרגלים כי "לֹא נַעֲלֶה" לארץ ישראל. אך בעוד שהמרגלים טענו להיעדר יכולת לעלות לאור מה שראו במסעם, דתן ואבירם קבעו בפסקנות: "לֹא נַעֲלֶה"! זוהי כבר תנועת מרי נגד כל הרעיון של הכניסה לארץ ישראל. בכך הם מבקשים לערער על כל המהלך של יציאת מצרים וההליכה לארץ ישראל, בניסיון להמיס את לב העם ולהשיב אותם למצרים,¹⁰ כהמשך ישיר, וחמור שבעתיים, לחטא המרגלים.

לאור זאת ניתן להציע, שעונשם החמור של דתן ואבירם הוא מידה כנגד מידה, ומהווה מעין המשך ישיר למכות שניחתו על המצרים במצרים ובמיוחד בקריעת ים סוף. הם ששימשו כ"תא פרו-מצרי" בתוך העם, שביקש להחזירו למצרים, ייענשו בדומה למכות שניחתו על המצרים.

ניתן להצביע על מקבילות רבות בין האירועים. כגון:

(א) בשני המקומות ישנו שידוד של מערכות הטבע לצורך מתן העונש.

(ב) בשני המקומות לעונש נלווה ממד של ידיעה:

⁸ שכן, אף לשיטת ראב"ע, יש להבין מה ראתה התורה לכתוב פרשייה זו רק עתה, ולא במקומה הטבעי, לשיטתו, בתחילת ספר במדבר. לפיכך, אפשר שאף הוא יסכים לזיקה שבין שתי הפרשיות.

⁹ ניתן להצביע על הבדלים רבים בין הקבוצות. בין היתר: (א) קורח ומאיתים וחמישים האנשים מכירים במנהיגות משה, פונים אליו ובאים לפניו. לעומת זאת, דתן ואבירם מורדים במנהיגותו וממאנים לשמוע בקולו ולעלות אליו, ומשה הוא שבא אליהם. (ב) לקורח ולמאיתים וחמישים האנשים משה פונה בדברי ריצוי ושכנוע, ומציע את מבחן המחנות. לעומת זאת, כלפי דתן ואבירם משה מפגין זעם, ואינו מציע להם כל פתרון (במ' יז:טו). (ג) אף העונש שונה: מאיתים וחמישים האנשים שטענו לכהונה נשרפו באש ה', ואילו דתן ואבירם נבלעו באדמה. (ד) תיאורו המפורט של העונש לדתן ואבירם, וקדימותו לתיאור הלקוני של העונש למאיתים וחמישים מקריבי הקטורת מלמד אף הוא על היחס השונה לכל אחת מהקבוצות.

¹⁰ מעניין לציין כי חז"ל זיהו את דתן ואבירם כמי שניהלו קמפיין מתמשך נגד מנהיגות משה, וניסו לעשות כל שאלא ידם על מנת לגדוע את הרעיון של היציאה ממצרים והכניסה לארץ ישראל. כך למשל, על פי מדרש שמות רבה א, לא, דתן ואבירם הם שהלשינו על משה שהרג את המצרי; הם שערכו מרד על שפת ים סוף (שם, טו), וכשבני ישראל ראו את מצרים רודפים אחריהם, הם שאמרו: "וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמִּבְּלִי אֵין קָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בְּמִדְבָּר מֵה זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם. הֲלֹא זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדְךָ אֶת מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת מִצְרַיִם מִמֶּתְנֶךָ בְּמִדְבָּר" (שם' יד:יא-יב). כמו כן, חז"ל מזהים את דתן ואבירם כמי שהנהיגו את אלה שרצו לחזור למצרים באומרם: "נַחֲנָה רֹאשׁ וְנִשְׁבָּה מִצְרַיִם" (במ' יד:ד).

אצל המצרים: "בַּעֲבוּר תִּדְעַ כִּי אֵין כְּמִנִּי בְּכָל הָאָרֶץ" (שמ' ט:יד); "לִמְעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יִפְלֶה ה' בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל" (שמ' יא:ז).

אצל דתן ואבירים: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה... וַיִּדְעַתֶּם" (במ' טז:כח-ל).

ג) בשני המקומות יש היבדלות מהרשעים על מנת שלא להיפגע מהעונש שינחית עליהם ה': במצרים: "וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר... וְעֵבֶר ה' לִגְגֹף אֶת מִצְרַיִם... וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל בְּתִיכֶם לִגְגֹף" (שמ' יב:כב-כג).

ואצל דתן ואבירים: "סוּרוּ נָא מֵעַל אֶהְלִי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל תִּגְעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסְפּוּ בְּכָל חַטֹּאתֵיכֶם... וְדַתֶּן וְאַבִּירִים יֵצְאוּ וְנִצְבִּים פֶּתַח אֶהְלִיחֶם" (במ' טז:כו-כז).

ד) בשני המקומות ישנו תיאור של בקיעה, בליעה וכיסוי: בקריעת ים סוף: "וַיִּבְקְעוּ הַיָּם... וַיֵּשְׁבוּ הַיָּם וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְאֶת הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרֹעֶה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם עַד אֶחָד... תִּהְיֶינָה יְכַסִּימוּ... נְטִיית יְמִינָה תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ" (שמ' יד:כא, כח; טו:יב).

אצל דתן ואבירים: "וַיְהִי כְכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע הָאָרֶץ אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם. וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת בְּתִיחֶם וְאֶת כָּל הָאֲדָם אֲשֶׁר לְקִרְחָ וְאֶת כָּל הַרְכּוּשׁ... וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ" (במ' טז:לא-לג).

ה) בשני המקומות מתוארת מנוסה מפני תופעת הטבע: במצרים: "וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם... וַיֵּשֶׁב הָיִם לַפְּנוֹת בְּקֶר לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לָקְרָאתוּ" (שמ' יד:כה-כז).

אצל דתן ואבירים: "וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סָבִיבְתֵיהֶם נָסוּ לְקֶלֶם כִּי אָמְרוּ פֶּן תִּבְלַעְנוּ הָאָרֶץ" (במ' טז:לד).

ו) בשני המקומות מתוארת ירידתם של הנענשים לירכתי ארץ: במצרים: "תִּהְיֶינָה יְכַסִּימוּ יָרְדוּ בְּמַעוֹלֹת כְּמוֹ אֲבָן" (שמ' טו:ה); אצל דתן ואבירים: "וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה" (במ' טז:לג).

ז) בשני המקרים מתואר אובדן מוחלט של הרשעים: במצרים: "וַיֵּשְׁבוּ הַיָּם וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְאֶת הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרֹעֶה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם עַד אֶחָד" (שמ' יד:כח).

אצל דתן ואבירים: "וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָלִי" (במ' טז:לג).

המרד של דתן ואבירים, בפרט לאחר חטא המרגלים והעונש החמור שנגזר על עם ישראל בעטי (לפי פירושו של הרמב"ן ורוב הפרשנים), היה חמור במיוחד באופן שעלול היה להמיט חורבן על עם ישראל. לפיכך נדרשה כאן תגובה חריפה בדמות עונש כבד ביותר שיגדע ניסיון זה באיבו, וישים קץ לניסיונות המרגלים וממשיכי דרכם, דתן ואבירים, לחתור תחת התוכנית האלוהית של יציאת מצרים והנחלת ארץ ישראל לעם ישראל.

ישנה מידה רבה של צדק פואטי בכך שהארץ שאותה דימו המרגלים ל"ארץ אכלת יושביה" (במ' יג:לב) פוצה את פיה ואוכלת את "המרגלים החדשים". הם שמיאנו 'לעלות' לארץ, 'יורדים' כעת שאולה. ע"כ ער"ד אריאל פריש

טז י מלוא העומר. וּבִקְשַׁתֶּם גַּם כְּהֵנָּה ג' במסורה. הכא, ואידך "וּבִקְשַׁתֶּם מִשֶּׁם אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ (דברים ד, כט) "וּבִקְשַׁתֶּם אֹתִי וּמָצַאתֶם (ירמיהו כט, יג)". אפשר ירמוז לדברי האר"י ז"ל על הכְּהֵנִים הַלְוִיִּם שֶׁלְעֵתִיד יִהְיוּ כְּהֵנִים הַלְוִיִּים. ולזה אמר וּבִקְשַׁתֶּם גַּם כְּהֵנָּה עֲכָשִׁיו וּבִאֲמַת אֵין זְמַן לַכֵּךְ, כִּי אִם בְּזִמְנָא כְּאֲשֶׁר וּבִקְשַׁתֶּם מִשֶּׁם אֵת יי אֱלֹהֶיךָ שֶׁהוּא לְעֵתִיד בְּקִיבוּץ גְּלוּיֹת דָּאוּ וּבִקְשַׁתֶּם אֹתִי וּמָצַאתֶם לְהִיּוֹת כְּהֵנִים וְאִי יִתְקַן קוֹרַח.

על דרך זו כתב גם בעל בן לאשרי. ויקח קרח בן יצהר. ברש"י מה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל. והקשו המפרשים דלמה המתין עד אחר מעשה

¹¹ בשני המקומות יש שימוש בשורש יצ"ב: "יֵצְאוּ נִצְבִּים" ו"הִתְיַצְבוּ וְרֹאוּ"; וכן תיאור הרכוש שנשלל מהרשעים: "וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת בְּתִיחֶם וְאֶת כָּל הָאֲדָם אֲשֶׁר לְקִרְחָ וְאֶת כָּל הַרְכּוּשׁ" (במ' טז:לב); ו"דָּבַר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב זָהָב" (שמ' יא:ב).

המרגלים. ויש לומר על פי מה שכתב האר"י ז"ל (שער הפסוקים יחזקאל ב) דלעתיד לבוא יתעלו הלויים ויהיה מדריגתם גדולה ממדריגת הכהנים. וידוע ג"כ דאם לא היה חטא המרגלים, היו נכנסים תיכף לארץ ישראל, ומשה רבינו ע"ה עמהם, והוא תיקון הכללי, על כן לא היה כדאי לקרח לחלוק על זמן מועט כזה, משא"כ אחר המרגלים שנגזר עליהם להיות ארבעים שנה במדבר, לא היה יכול להתאפק.

הרב גור אריה צור נר"ו. רב-לכם בני לוי

יש לעיין, מה ראה משה לענות לקרח ועדתו באותו מענה לשון שנקטו הם. שהרי כך טענו קרח ועדתו ויקהלו על-משה ועל-אהרן ויאמרו אלהם רב-לכם פי כל-העדה כלם קדשים וגו' ומדוע תתנשא וגו'. ופירש"י בדבריהם, הרבה יותר מדי לקחתם לעצמכם גדולה.

ואילו בדברי משה פירש"י רב לכם דבר גדול לקחתם לעצמכם לחלוק על הקב"ה. ואין לומר שנקט כאן ענה כסיל כאולתו (משלי כו, ה), שאין זה מדרכי הענוה להתנצח. ואשר על כן, יש לפרש דברי משה בדרך של ענוה, והתרחקות מן המחלוקת. וכפי שפירש אוה"ח הק' בשם האר"י ז"ל, על הפסוק וסלחת לעוני פי רב הוא (תהלים כה, יא), שכוונתו ליצר הרע הנקרא רב. שרב כוחו ומתחזק עלינו. וזה לשונו: ופירוש הרב האר"י ז"ל שחוזר אל המפתח כי רב הוא. והמפתח הוא יצר הרע. ומעתה יובנו על נכון דברי משה לקרח. אתם אומרים רב לכם, ומדוע תתנשא. ואנחנו אומרים רב לכם. ואין זה כי אם גדול ורב כוחו של המפתח, הוא יצר הרע. ובזה רצה משה להניא אותם מהמחלוקת בדרך של כבוד, כאילו אין זה חלקכם הרע, אלא חלק יצר הרע שמתגבר עליכם. ונתן להם בזה פתחון פה לשוב ממחלוקתם.

ובזה ינתן טעם לאומרו אל-העדה סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה. מאי נא, ואמרו רבותינו במדרש רבה אין נא אלא לשון בקשה, וקשה מדוע נקט לשון בקשה בעת סכנה אשר כזו, והרי הקב"ה אומר להם העלו, הברדלו, ולא אמר נא. ומדוע יאמר משה רבנו נא.

ולעומקו של מקרא יאמר כי הם הם הדברים, שרצה להניא את החולקים מן המחלוקת, ומשלא הצליח הזהיר את העדה סורו נא. שהזהירם בלשון נא, וכאומרו [פרשת שלח יד, לד] וידעתם את-תנואתי. ובזה הזכיר לעדה גם עניין המרגלים ואשר רשעים אלו לא למדו לקח מהם. לכן אמר לעדה בשעת סכנה זו סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, כי הניא אביהם אותם והם לא לקחו מקחם.

טז יג אבני נזר. כי תשתרר עלינו גם השתרר. יש לדייק כי מצינו בכ"מ המקור קודם הפעולה, כמו "משול תמשול" או "מלוך תמלוך", וכאן כתוב להיפך "תשתרר... השתרר". וי"ל כי באמת קשה מה היתה טענתם, הלא המלך מוכרח להראות נשיאות, כדמצינו בגמ' שרבי אמר לר' שמעון בנו נהוג נשיאתך ברמה. וי"ל כי להראות נשיאות הוא רק לאחרים, אולם בעומק הלב – לא מיניה ולא מקצתיה, כי תועבת ה' כל גבה לב (משלי טו, ה). ולכן בכ"מ כתוב מקור קודם פעולה, על שהמחשבה קודמת למעשה, דהמחשבה הוא המקור להמעשה, אבל בגאווה שמחשבה בה אסורה, אין שייך בה ורקן מעשה, ולזה אמרו "כי תשתרר –" מה שאתה מראה הנשיאות לאחרים המותר לך, "גם השתרר" דהיינו בלב גם כן. (הבאר)

יח ז הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו. ואתה ובגיד אתך תשמרו את-כהנתכם לכל-דבר המזבח ולמבית
לפרכת ועבדתם עבדת מתנה אתן את-כהנתכם והזר הקרב יומת:
קשה למה חיברו את יעבודת מתנה אתן את כהונתכם עם יחזור הקרב יומת, [ולמה לא
הטעימו: ואתה ובגיד אתך תשמרו את-כהנתכם לכל-דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם עבדת
מתנה אתן את-כהנתכם - והזר הקרב יומת:].

ולפמש"כ הרמב"ן בדעת רש"י, שעונש המיתה על יזרי שעובד במקדש הוא מחמת
שהעבודה נתונה לכהנים, וכע"ז כתב הרשב"ם שכיון שהעבודה נתונה לכהנים, נמצאו
הישראלים פטורים מהעבודה, וכיון שאינם מצווים לא יקרבו עוד שהרי יחזור הקרב יומת.
מובן, שלכן זה נחשב ענין אחד.

ולפי מה שאמרו בסיפרי זוטא שיעבודת מתנה אתן את כהונתכם מלמד שימסרו עצמם על
כהונתם, ומבואר שם שהכוונה על מניעת הזרים מהעבודה, [וכן ביאר ביספירי אפריס], א"כ
י"ל שלכן חיברו את יעבודת מתנה אתן את כהונתכם שהוא ציווי הכהנים על השמירה
שהזרים לא יעבדו עם עונש הזרים.

יח ח הרב חיים גריינימן ז"ל. לך נתתים למשחה פירש בסיפרי והיינו כדרך שהמלכים אוכלים.
והנה מבואר בגמרא פסחים דחילקו לכל אחד מלחם הפנים מעט כשיעור כזית, ומזחלקו לכל
חד פחות מכזית הוכיחו בתוספות ישנים ביומא ל"ט דאף בפחות מכזית מיקיימא מצות אכילה,
אלא דכזית עדיף, ולכך כשהיה כזית לכל אחד ואחד לא משכי הצנועים את ידיהם, רק כשהיה
כפול. א"ה. כדי להבין את דבריו עד כאן ובהמשך צריך להקדים. בתחילת מסכת פסחים בבלי
ג ב כתוב ששלשה כוהנים התלוננו על מנתם הזעומה מלחם הפנים. אחד קיבל חתיכה בגודל
פול, אחד בגודל זית, והשלישי אמר בגודל זנב לטאה, בגלל הביטוי הזה בדקו אחר יחוסו
ופסלוהו.

בבלי יומא לט א וכל כהן מגיעו כפול, הצנועין מושכין את ידיהן והגרגרנין נוטלין ואוכלין.
דברי התוס' ישנים מחודשים מאוד, כי בפשטות פירוש הביטוי 'הצנועים מושכים את ידיהם'
פירושו שנמנעים מלהדחף ומלדחוף, ולכן מוותרים על חלקם. קשה להניח שאם יקיימו מצוות
אכילה כתקנה בכזית, שעל זה יכנסו לקלחת הדחיפות. בבלי חולין קלג א אמר אביי: מריש
הוה חטיפנא מתנתא, אמינא - חבובי קא מחביבנא מצוה, כיון דשמענא להא ונתן (דברים
יה, א) (בענין הזרוע הלחיים והקבה) - ולא שיטול מעצמו, מיחטף לא חטיפנא, מימר אמרי
הבו לי וכיון דשמענא להא דתניא: וישו אחריו הבעע (שמואל א, ח, ג), ר' מאיר אומר: בני
שמואל חלקם שאלו בפייהם, מימר נמי לא אמינא, ואי יהבו לי שקילנא; כיון דשמענא
להא דתניא: הצנועים מושכין את ידיהם, והגרגרנין חולקים משקל נמי לא שקילנא, לבר
ממעלי יומא דכיפורי - לאחזוקי נפשאי בכהני¹².

ונראה כונתם דאכילה פחות מכזית לא חשיבא שלא כדרך אכילה, דהא זהו סדר אכילה,
והלכך קרינא בהו אכילה, אלא דכל חד וחד דאכל פחות מכזית לא חשיב שהוא קיים מצות
אכילה, דאין אכילה פחות מכזית, ואינו אלא כגורם וכשותף, ואינו מברך על אכילתו, אבל
הזבח הגיע לתכלית מצותו, ולכך היו הצנועים מושכים ידיהם כיון דאין אכילתן חשובה כמצוה
בפ"ע.

¹² בקצרה. אביי שהיה כוהן בתחילה היה חוטף מתנות הזרוע והלחיים, והסביר לעצמו שהוא מחבב מצוות; כששמע
שהיה חסרון בבני שמואל הנביא שדרשו את חלקם בפייהם (בניגוד לאביהם שלא לקח כלום מאיש), הפסיק לבקש,
אבל כשנתנו לו היה לוקח; כששמע את 'הצנועים מושכים את ידיהם...' סירב לקבל. מלבד בערב יום הכיפורים
כדי שתשאר לו חזקת כהונה.

כאן הרב עובר לאכילת בשר קדשים, שגם בזה יש התנפלות גדולה והצנועים מושכים את ידיהם. אח"כ הראוני בבית הלוי ח"א ס"ב שכבר זן בזה-]ומה שהוצרכו בתו"י שם להזכיר דבפסחים מבואר דסגי בפחות מכזית ולא הוכיחו כן מסוגיא דיומא גופא דאיתא התם נמי שהיה מגיע לכל אחד כפול, אפשר משום דאי מהתם יש מקום לומר דלאחר שהצנועין משכו את ידם כבר נשאר לכל גרגון כזית, אבל בסוגיין מבואר שלא הגיע לחלקו אלא פחות מכזית]. ולולא דבריו ז"ל היה מקום לומר דאכילה כפול לא שמה אכילה, אבל שפיר מצטרפת עם אכילה דחולין או הגרגונים והיו אכילה, למיחשב אחרים דקדשים מצרפים הפול עם אכילה אחרת, ואפ"ה היו הצנועים מושכים את ידיהם משום דגם עם צירוף אין כאן מצוה גמורה של אכילת קדשים, כיון דאינו אלא כפול, ומ"מ מסתברא דגם כשאין לו לצרף נמי יש מצוה באכילת הפול, מלבד דמקיים בזה הלא תותירו, דסוף סוף זה התכלית הנרצה.

י הרב עמרם איזנשטיין נר"ו. בקדש הקדשים תאכלנו כל-זכר יאכל אתו קדש יהיה-לד: כיון שחיברו את יכל זכר יאכל אותו עם יקודש יהיה לך, [ולא הטעימו: בקדש הקדשים תאכלנו כל-זכר יאכל אתו - קדש יהיה-לד:], נראה שיקודש יהיה לך הוא טעם לזה שרק הכהנים הזכרים אוכלים את הבשר, שזה מחמת שגם הבשר שנאכל לכהנים נשאר בקדושה. אך קשה שא"כ לכאורה יקודש יהיה לך זה גם הטעם לאכילתם במקום קדוש שנאמר בתחילת הפסוק, ולמה חיברו את זה עם יכל זכר יאכל אותו. ומשמע כמו שאמר ר' יהודה בן בתירא בסיפרי (פיסקא קיז) שיבקודש הקדשים תאכלנו מלמד שאם הקיפו גוים את ההיכל יכולים לאכול את קדשי הקדשים אפ"י בהיכל [והובא בזבחים סג.], ובקריית ספר (פי"א מהלכות מעשה הקרבנות סוף אזהרה רלו) מבואר שדרשה זו היא ג"כ על קדשים קלים.¹³ וא"כ יוצא שיבקודש הקדשים תאכלנו מוסב גם על קדשים קלים, ואילו יכל זכר יאכל אותו קודש יהיה לך מוסב רק על קדשי קדשים. ועיי' הערה¹⁴ או כמו שמבואר בזבחים¹⁵ שיקודש יהיה לך מוסב על זבחי שלמי ציבור, וללמד שנאכלים לזכרי כהונה, וכוונת הכתוב: יכל זכר יאכל אותו את היקודש יהיה לך דהיינו זבחי שלמי ציבור.¹⁶

ולפמש"כ הרמב"ן שיבקודש קדשים תאכלנו מוסב על מה שאמר בפסוק ט יקודש קדשים לך הוא, ופירש כאן שהאכילה תהיה בקדושת קודש קדשים. א"כ י"ל שכיון שיבקודש הקדשים תאכלנו מוסב על הפסוק הקודם, לכן הפסיקו בו באתנחתא.

יח כ חזון יחזקאל. בארעם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם הנה מצות נשיאות הארון כחלק מנשיאת המשכן, מצותו בלויים, ואילו מצות נשיאת הארון לבד, לא כחלק מן המשכן מצות נשיאתו היא בכהנים, כדכתיב בפרשת עקב "בעת ההיא הבדיל יי את שבט הלוי לשאת את ארון ברית יי לעמד לפני יי לשרתו ולברך בשמו (דברים י ח)". וכתב שם הרמב"ן וז"ל "כי שבט הלוי נבדל בעת ההיא להיות מהם הכהנים, כי גם הם נושאים הארון [כשנושאים הארון לבד]. וכן הא דכתיב בפרשת וילך "ויתנה אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית יי (דברים לא ט), היינו

¹³ והרדב"ז שם (הלכה ז) נסתפק בזה.

¹⁴ אך לכאורה זה רק דרשה, ועיקר הפסוק של יבקודש הקדשים תאכלנו מוסב על מצות אכילת קדשי קדשים לפני מן הקלעים, כמו שאמרו בתחילה בסיפרי. אמנם במלבי"ם שם מבואר שזה מחלוקת, ומשמע שלשיטת ריב"ב זהו הפשטות.

¹⁵ עיי' ברש"י שם בדף צח. ד"ה בקודש הקדשים, ובתוסי' שם בדף צז: ד"ה בקודש הקדשים.

¹⁶ ולפי זה, מבואר שלא הוצרכו לפסוק זה ללמד על זבחי שלמי ציבור שנאכלים לפני מן הקלעים. ולכאורה הטעם לזה משום שהם נקראים יקדשי קדשים, כמבואר בזבחים (נה), ועיקר מה שנקראו קדשי קדשים זה לענין זה שהם נאכלים רק לפני מן הקלעים, [ולכאורה זה כוונת רש"י שכתב שם שנפסלים ביוצאי].

דהכהנים ישרתו לשמו ויברכו בשמו. עכ"ל, ולפי הרמב"ן הפסוק הנ"ל בפרשת עקב משתעי כולו בכהנים.

אבל לפי פירוש רש"י שם קאי "לשאת את ארון ברית יי" בלויים, ואילו "לעמד לפני יי לשרתו ולברך בשמו" קאי בכהנים.

גם מהאמור בפרשת עקב שם "על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו יי הוא נחלתו כאשר דבר יי אלהיך לו (דברים י, ט)", משמע דהאי "ללוי" קאי על כהנים יוצאי שבט לוי, דהאי לישנא "יי הוא נחלתו" ולכן לא היה לו חלק ונחלה עם אחיו, נאמר בפרשתינו רק בכהנים בלשון כזה "ויאמר יי אל אהרן בארעם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם", ואילו בפסוק שלאחריו "ולבני לוי" בלשון אחרת ידבר הכתוב.

ובזה יש לפרש הא דקתני (תוספתא סוטה פ"ה ה"א) א"ר יוסי אומר בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון, אחת כשעברו ישראל את הירדן, ואחת כשסבבו את יריחו, ואחת כשהחזירוהו למקומו. ע"כ, דבשלשה מקומות הללו לא היתה נשיאת הארון כחלק מנשיאת המשכן שנשיאתו בלויים, אלא נשיאתו היתה ענין של נשיאת הארון כדבר בפני עצמו. וזה כשעברו ישראל את הירדן היו הכהנים נושאים את ארון הברית לפני העם כדי להוביש את מי הירדן, וכל ישראל עוברים בחרבה. ואילו כאשר נשאו הלויים את הארון כחלק מן המשכן, היה הארון נוסע אחר שני דגלים, ועכשיו היה נוסע תחלה. וכן כאשר סבבו את יריחו, היתה נשיאת הארון לא כחלק מנשיאת המשכן, אך נשיאת ארון הברית, שבזכות ארון הברית תפול חומת יריחו. וגם החזרתו למקומו דזה היה בזמן שדוד ברח מפני אבשלום (שמואל ב טו) לא היתה בנשיאתו זו משום נשיאת המשכן.

קטע נוסף מידידנו הרב גור-אריה צור נר"ו. **וַאֲנִי הִנֵּה לִקְחֹתִי אֶת אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֶם מִתְּנָה וְגו' עֲבַדְתֶּם מִתְּנָה אֲתָן אֶת פְּהַנְתְּכֶם**

יש לעיין בענין המעשרות, והמתנה שנאמרה גם ללויים וגם לכהנים. וי"ל, דגם ללויים וגם לכהנים, מתנות לוייה ומתנות כהונה הם חלק מעבודתם. שבעבודתם מראים הכהנים כניעה להקב"ה, והלויים בנתינתם מראים כניעה לכהן, והישראלים בנתינתם ללוי ולכהן מראים בזה כניעה ללוי ולכהן ולהקב"ה. וזה הסולם לעלות אל אמונת הבורא ב"ה. שאדם הנותן מעצמו, את עצמו הוא נותן. וזה שאמר הקב"ה אֲתָן. עֲבַדְתֶּם מִתְּנָה אֲתָן אֶת פְּהַנְתְּכֶם. שכביכול הקב"ה גם הוא כשנותן, מעצמו הוא נותן. וכמו שאמרו מדיליה נפח ביה. ובוזה משרה שכינתו ית' על כל"י מחזיק ברכה, כהנים לויים וישראל.

ועוד יש לומר בדרך הסוד, שהכניעה הזאת של ישראל ללוי ולוי לכהן הוא כדי להגביר את החסדים הנשפעים מהבורא ית', דכהן הוא מידת החסד ולוי הוא מידת הגבורה וישראל מידת התפארת, והשילוב של כולם מגביר מידת החסד והרחמים בעולם, כעין סולם וצינור להורדת השפע. וזה התיקון על גאות קרח, שצריך הלוי ליתן מתנה לכהן, וכפי המובא במהר"ל (תפארת ישראל פרק כ"ד) שנתנת המתנה מראה על חשיבותו של המקבל. והכל נכפפים להקב"ה שממנו שפע החסד והרחמים.

הפטרות קרח

האדמו"ר מחב"ד. בשמואל (א ח ו-ז) מסופר, שכאשר בני ישראל ביקשו משמואל "תִּתֵּן לָנוּ מֶלֶךְ" הדבר חרה לשמואל, והקב"ה אמר לו "שָׁמַע בְּקוֹל הָעָם לְכֹל אֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלָיֶךָ כִּי לֹא אֶתֶךָ מֶמְאֹס, כִּי אֲתִי מֶמְאֹס מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם".

ואז אמר להם שמואל (הפסרת פרשתנו, יג-ז): "ועתה הנה המלך אשר בחרתם אשר שאלתם והנה נתן ה' עליכם מלך. ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה' לשאול לכם מלך". וצריך להבין:

א) הרי ציווי מפורש בתורה "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו) וכן אמרו חז"ל (סנהדרין כ, ב, הובא ברמב"ם ריש הל' מלכים) "שלשה מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ; להעמיד להם מלך כו" שמוזה מובן שהיא מצוה נעלית מאוד, ואפילו מהמצוות התלויות בארץ, ומה היה כל כך גרוע בבקשתם של בני ישראל למנות להם מלך?

ב) ולאידך גיסא, אם הדבר היה כל כך בלתי רצוי, מדוע אם כן הורה אז הקב"ה לשמואל הנביא להיענות לדרישתם ולמנות עליהם מלך?

אלא מבואר בחסידות¹⁷, שיש שתי סיבות (דרגות) מדוע בני ישראל צריכים מלך: א) הטעם הפשוט: כדברי המשנה (אבות פ"ק מ"ב) "אלמלא מוראה (של מלכות) איש רעהו חיים בלעו" – כדי שהנהגת בני המדינה תהיה כראוי, כלומר, גם כאשר השכל מבין שיש להתנהג כראוי – הרי ה"העין רואה והלב חומד וכו'" (רש"י שלח טו, ט), לכן צריך את יראת המלך כדי להתנהג בדרך הישר.

ב) כשמצב בנ"י הוא יותר טוב והמוח שולט על הלב באופן תמידי – אז אין צורך במלך למטרות האמורות, אלא לצורך תוספת דבקות והתקשרות לקב"ה; כי מכיוון שהמלך "משכמו ומעלה גבה מפל העם (שמואל א, ט, ב)", הרי הוא מוסיף דעת לבני ישראל ומקשר אותם לקב"ה בדרגה שהם מצד עצמם לא יכולים להגיע אליו. על פי זה יתורצו השאלות בהפטרותנו:

כאשר שמואל ראה שבני ישראל לא ביקשו מלך כדי שהקב"ה ימלוך עליהם, אלא "שימח לנו מלך לשפוטנו ככל הגוים" – הוא הבין שבני ישראל נמצאים בדרגה הנמוכה, שהם צריכים מלך כדי שלא יהיה "איש את רעהו חיים בלעו", וכדברי הקב"ה "כי אתי מאסו".

ולכן גם מובן מדוע למרות זאת נענה להם הקב"ה וציווה למנות מלך; כי כאשר חסרה לבני ישראל, מכל סיבה שהיא, יראת ה', הרי למרות שיהודי צריך להגיע להתבטלות בעצמו, אבל אי אפשר להמתין לכך ולהשאיר אותו עד אז ללא עול מלכות שמים ח"ו.

מכל עניין צריך ללמוד הוראה בעבודת ה':

למרות שבתקופת הגלות אין מלך, בכל זאת אומרים חז"ל (ראה גיטין סוף פ"ה) "מאן מלכי רבנן", וכשם שיש מצוות מינוי מלך, כך יש ציווי של מלכי רבנן (אבות פ"א מ"ז ומט"ז): "עשה לך רב".

יכול יהודי לחשוב שמתי הוא זקוק ל"רב" – בעניינים רוחניים נעלים, אבל כשעוסק בעניינים פשוטים, הוא מאמין בעצמו וחושב שאין הוא זקוק להשפעה של רב¹⁸.

על כך באה ההוראה של מינוי מלך, שגם כשנמצאים במצב ירוד ושקועים בענייני חולין, גם אז יש להישמע להוראת של "רב" ומשפיע. וגם אם לא מוצאים רב, מצווה המשנה "עשה לך רב" – שיש לטרוח ולחפש עד שימצא "רב".

¹⁷ א"ה. אינו עניין למה שמכונה 'חסידות' בלשון חז"ל, כאן הכוונה כנראה לכתבי אדמורי חב"ד או לשמועות בעל פה בשמם או מפייהם.

¹⁸ איני יודע אם כוונתו לנהוג להתייעץ עם רב על שידוך או קניית דירה, או באיזו ישיבה ללמוד וכד'. [ולעניין הזה האדמו"ר הזקן התנגד בכל תוקפו] וזה דבר יחסית חדש, וחדר גם לחוגים שאינם 'חסידיים'; או שגם מי שאינו עוסק בתורה כל היום אלא נהנה מיגיע כפיו, גם עליו נאמר 'עשה לך רב' להתייעץ עמו בעניינים רוחניים. ואכמ"ל. וד"ל.

ותפקידו של ה"רב" הוא כמו שקורא המלך במעמד "הקהל" – פרשת "שמע" ו"והיה אם שמוע" וכו' – תחילה "שמע" שהיא קבלת עול מלכות שמים, ולאחר מכן "והיה אם שמוע": שיסביר לו איך "ואספת דגך" תלוי ב"שמוע תשמעו", וכן הלאה, עד שיגיע להגיע לדרגה נעלית יותר – יראה עילאה.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר גליונות ([jewishoffice.co.il](http://www.jewishoffice.co.il))

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים

כתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺